

Szabadkőműves és rózsakeresztes álnevek a 18. században. – Megjegyzések Szendrei János Miskolc-monográfiájához. Szendrei János Miskolc-monográfiájának II. kötetében részletesen ír a Török Lajos alapította és vezette Zum tugendhaften Kosmopoliten (Az Erényes Világpolgárhoz) címzett páholyról.¹ Ebben a páholy tagjainak szabadkőműves neveiként a következőket közli:

„A tagok külön neveket vettek fel. így Török Lajos: Rutil Vendogra, Vay Miklós: Vociny Vasul, Kail János: Enias Kalion, Orczy József: Zophorces Boreas, Vay József: Hoyas Vivus de Japea s később Kazinczy Ferencz Orpheus nevet használtak. Mindegyik tagnak külön czimere is volt, mely a czimerkönyvbe ígtattatott be. Vay József czimere például zöld paizsban két ezüst haránt pólya, úgy elhelyezve mint az András kereszt, egy másiké paizsba zárt arany kereszt, ismét egy másik tagé a paizs ezüst mezejében zöldelő fa, melyen két arany alma függ stb.”²

Ezt a részletet számosan felhasználták a páholyról írva, gyakran szó szerint átvéve mind könyvekben és tanulmányokban,³ mind internetes publikációkban.⁴

Lupták Annamária néhány további álnevet talált kutatása során az Országos Levéltár dégi iratai között:

A MOL-ban fennmaradt jegyzőkönyv töredék felsorolja a miskolci tagok szabadkőműves neveit. Eszerint Török Lajost Zophorus Ekeodeon, Vayai Vay József volt Hoyas Vivus de Japca, Ragályi István Philolophus a Retactis de Kuysa.⁵

A Lupták-cikk 2. számú mellékletében ellenőrizve az álnevek kiolvasását néhány tévesztést vagy sajtóhibát találhatunk.⁶ Nem Török Lajos, hanem Török József neve Zophorus Ekoedeon Sector, Vajai Vay József neve Hoyas Vivus de Japea, Ragályi István neve pedig *Philologus* a Retactis de *Knyssa*.

Érdemes felfigyelni a nevek furcsaságára. A korabeli szabadkőműves rendszerek mindegyikének páholyaiban ugyanis általában ókori latin vagy görög neveket – neves személyeknek vagy mitológiai alakoknak, illetve az európai és magyar őstörténet szereplőinek a nevét – vették fel a felavatottak:

Achilles (az Iliász főhőse), Akus (Ákos nemzetség), Almus (Álmos fejedelem), Anaxagoras (görög filozófus), Anselmus (középkori teológus), Antonin (Szent Antonin szíriai képfaragó), Arcatius (Arcadius római császár), Aristoteles (görög filozófus), Arsaces (pártus király), Assur (akkád isten), Attila (hun király), Augustus (római császár), Barclajus (John Barclay skót író, költő), Bendegúz (Attila apja), Camech, Canutus (dán király), Cham (Hám Noé fia), Cato (római államférfi), Celsus (római orvos), Cicero (római író, filozófus), Confucius (kínai bölcs), Constantius (római császár), Coriolanus (római hadvezér), Curtius (római történetíró), Decentius (római hadvezér, császár), Democritus (görög filozófus), Demosthenes (athéni szónok), Diderot (francia filozófus), Diocletianus (római császár), Elias (bibliai próféta), Elucidarius (középkori enciklopédia), Epaminondas (thébai hadvezér), Ethelred (angol király), Fabius (római hadvezér), Fabricius (a római utak felügyelője), Florentius (keresztény szent), Gedeon (Izrael bírása), Geyza (Géza fejedelem), Hadrianus (római császár), Hannibal (karthágói hadvezér), Hellespontus (tengerszoros), Herminegildus (vizigót királyfi), Hieronymus (egyházatyja), Hilarius (szent püspök), Hildebrandus (longobárd társkirály), Homerus (görög költő), Honorius (római császár), Horatius (római költő), Hugo (jaffai gróf), Huss (cseh re-

¹ SZENDREI 1904, 656–675.

² SZENDREI 1904, 657.

³ REIMAN 2019, 284; LUPTÁK 2013, 597; ÁGOSTON 1999, 103; SZARKA 1988, 163.

⁴ REIMAN 2018, REIMAN 2025.

⁵ LUPTÁK, 2013, 597.

⁶ LUPTÁK, 2013, 612.

formátor), Hypocrates (az orvostudomány atyja), Ingenui (szabad polgár), Innocentius (pápa), Isaak (bibliai pátriárka), Ismael (bibliai próféta), Jephthe (Izrael bírja), Joannes (római császár), Jonathan (Saul király fia), Josephus (zsidó történetíró), Jovius (italiai orvos, történetíró), Julius (római nemzetség), Justinianus (bizánci császár), Laurentius (szent mártír), Livius (római történetíró), Lycurgus (spártai törvényhozó), Macarius (egyiptomi szent), Marcus Tullius (római szónok), Marlborough (angol hadvezér), Melchior (napkeleti bölc), Melchisedek (bibliai király), Mephistophiles (a Faust ördöge), Milton (angol költő), Orpheus (mitikus költő), Osmanus, Ovidius (római költő), Periclides (spártai követ), Philander (Apolló fia), Photius (bizánci pátriárka), Piacidus (asztrilógus), Plinius (római tudós), Plutarchus (görög életrajzíró), Pluto (alvilág istene), Pylopomenes (görög hadvezér), Romulus (Róma alapítója), Rudolphus (német-római császár), Salamon (bibliai király), Salmonaeus (mitológiai király), Scarius, Scipio (római hadvezér), Seneca (római filozófus), Simeon Stilita (szír keresztény aszkéta), Socrates (görög filozófus), Sophronius (jeruzsálemi pátriárka), Spinoza (holland filozófus), Sulpitius (ókeresztény író), Terentius (római drámaíró), Themistocles (athéni hadvezér), Thirmothenes (Timosthenes görög hadvezér), Titus (római császár), Torpetus (keresztény szent), Tubalcain (bibliai kovács), Tullius (római király), Uriel (arkangyal), Ursulus, Vespasianus (római császár), Xenophon (görög történetíró), Zacharus (bibliai próféta)⁷

E nevek legnagyobb részét (~40%) az antik görög római világ hírességei alkotják, majd a bibliai és keresztény kánon (~30%) következik. A középkori és újkori történeti alakok kb. 15%-ot tesznek ki, a magyar nemzeti elem minimális (~3%).

Néhány példa az ismertebb szabadkőművesek közül: Aigner Ferencz Ádám (Ethelred), Darvas Ferencz (Epaminondas), Draskovich János (Jacobus), Hertelendy Mihály (Vespasianus), Kazinczy Ferencz (Orpheus), Niczky István (Hieronymus), Pálffy Károly gr. (Hugo), Pálóczi Horváth Ádám (Arion), Spissich János, japrai (Terentius), Splény József br. (Salamon).⁸

Marczali Henrik szerint a pesti páholy vezetőinek névválasztásában a nemzeti szellem tűnik elő:

A pesti páholy tagjai közül b. Orczy József, a székmester – Bendegúz, Rátonyi Gábor – Álmos, b. Splényi József – Ákos, Farkas Antal – Attila, gróf Szápáry Pál – Geyza név alatt „dolgozott”. Ha már ideális nevet kerestek, az ősi magyarsághoz tértek vissza.⁹

Abafi sem magyar, sem német nyelvű monográfiájában nem szerepelteti szabadkőműves rendi nevekként a Miskolc monográfiában közölteket.

Szendrei két hivatkozást ad meg a szabadkőműves páholyról szóló részfejezethez:

Világosság. 1884. III. évf. 10. és 11. szám. Abafi Lajos: „Az Erényes Világpolgárok” páholya Miskolczon, és u. a. Geschichte der Freimaurerei in Österreich-Ungarn, Budapest, 1899, V. Band, 229–260. lap.¹⁰

Abafi a *Világosságban* megjelent cikkében hivatkozik Belányi Ferenc ugyanerről a páholyról írt tanulmányára is.¹¹ Mindezeket átnézve megállapítható, hogy egyik hivatkozott munkában sem szerepelnek ezek az állítólagos szabadkőműves álnevek. Lupták Annamária sem találta meg Szendrei forrását, aki pedig kiváló tanulmányában alaposan utánanézett a szóba jöhető kútfőknek. Kiderítette,

⁷ ABAFI 1993 és ABAFI 1899 alapján saját gyűjtés. Az elsőből 90, a másodikból 33, ismétlődő 5 név van, így 90+33-5=118 a teljes lista mérete. Míg a magyar változatban vannak sajtóhibák, a német pontos.

⁸ ABAFI 1993 alapján saját kigyűjtés.

⁹ MARCZALI 1907, 287. Marczali forrása ABAFI 1899 lehetett, ott szerepelnek ezek az álnevek.

¹⁰ SZENDREI 1904, 675, 1. jegyz.

¹¹ BELÁNYI 1881.

hogy Abafi német nyelvű könyvében¹² mely dégi iratok,¹³ jegyzőkönyvek alapján írta meg a miskolci páholy történetét. Ezek a források a következők:

Részletesen: Merthinini an Rutil 10/5, 80: XLV. 1; Merthinini an Rutilus 14/5, 81: XLVI. 1.; Merthinini an Rutilus 2/7, 81: XLVI.1.; Rutil an Merthinini 20, Juni 1781: XLIII. 10.; Merthinini an Rutil 2. Juli 1781: XLVI. 1.; Rutil an Merthinini 13. August und 5. Sept. 1781: XLIII.10. A jegyzőkönyvről készült képet lásd a 2. számú mellékletben! Forrás: MOL P1134, 3-4. dob.¹⁴

Lupták Annamária ezek közül kettőt megtalált az Országos Levéltár dégi anyagai között¹⁵, az egyiknek a fényképét közölte is dolgozatában. Ezekben szerepelnek a Szendrei által megadott nevek, sőt újabbakat is talált Lupták, de mint láttuk korábban, némelyiket tévesen olvasta ki.

Hogyan lehetséges akkor, hogy Abafi e forrásokból is dolgozva írta meg a miskolci páholy történetét és mégsem közölte műveiben ezeket a neveket?

Úgy, hogy a felsorolt iratok rózsakeresztes levelezésből származnak, Török Lajos, Heinzeli Márton és Glosz Jakab között.¹⁶ Török rendszeresen beszámol rózsakeresztes feljebbvalójának, Heinzelinek alkímiai kísérletekről, és ezek között elszórva szerepelnek a szabadkőműves páholy életével kapcsolatos hírek. Heinzeli és Glosz a rózsakeresztes körre vonatkozó utasítások mellett instruálta Török Lajost a páholy működésére vonatkozóan is.¹⁷ Ugyanis ekkor és itt erős személyi összefonódások jellemezték a két, elvileg független szervezetet.

Elutaztával Bernhardi – akinek nevére szólt a páholy [Erényes utazóhoz Eperjesen] alapító oklevele – megtartotta a főmester címet, de a páholy vezetésével megbízta Heinzeli (utóbb magyarosítva Hanzéli) Mártont, aki nevelő volt Pottornyay A. György földbirtokos házábanál. 1772-ben a rózsakeresztes rendbe is belépve, ezt tartotta a szabadkőművesség tulajdonképi magvának, s annak szentelte minden erejét és figyelmét, sőt patronusát rábírta, hogy Girálty kastélyában laboratóriumot rendezzen be és a rózsakeresztes kör élére álljon, melynek azonban, úgy mint a páholynak, Heinzeli volt a lelke, és melyhez a páholynak legjobb elemeit is vonták. Ezek voltak Pottornyay A. Gy. és Heinzelin kívül Szolkovy József, eperjesi kereskedő, valamint Szendrői Török József, szepesi adminisztrátor, utóbb gróf, s ennek fia, gróf Török Lajos, később tanulmányi főigazgató; Kapivári Kápy József György, királyi biztos, utóbb beregi főispán; Glosz Jakab, a kör manipulánsa; Heinzeli Ferdinánd, Sáros megye mérnöke; Berzeviczy Imre és Krasznecz Imre evangélikus lelkészek; Jeszenovszky József, kapitány; végül Pottornyay fiai: Imre, Tamás és Péter.¹⁸

Abafi a rózsakeresztes leveleket küldője, címzettje, dátuma és kötetbe rendezése megadásával azonosította és hivatkozott rájuk: „Merthinini an Rutilus 14/5, 81: XLVI. 1.; Rutil an Merthinini

¹² ABAFI 1899.

¹³ Abafi Lajos a hosszú ideig a Festetics család dégi kastélyában őrzött szabadkőműves iratok alapján írta ötkötetes német és egykötetes magyar nyelvű műveit és folyóiratokban megjelent tanulmányait a magyarországi és az osztrák–magyar monarchiabeli szabadkőművesség történetéről. A dégi archívum a második világháború alatt megsemmisült, mára már csak az Abafi megbízásából készült másolatok találhatók meg az Országos Levéltárban.

¹⁴ LUPTÁK, 2013, 594–595, 43. jegyz.

¹⁵ Mai jelzete: MNL OL P 1134-A-1.-18.

¹⁶ ABAFI 1899, 224.: „schreibt Goboli (Glosz) an Vendogra (Török)”.
¹⁷ Ez így, expliciten nem szerepel Abafinál, de egyértelműen következik a szövegből.

¹⁸ ABAFI, 1993, 38–39.

20, Juni 1781: XLIII. 10.”¹⁹ stb. (Heinzeli Márton volt Merthinini, Török Lajos Rutil vagy Rutilus, Glosz Jakab pedig Goboli.)

Ha ezek ismeretében újból rátekintünk a Szendrei és Lupták közötti nevekre, eszünkbe kell jusszon, hogy a rózsakeresztesek és alkimisták a Nagy Transzformáció sikertelen keresése mellett kisebb transzformációkat sikeresen végrehajtottak, például nevüket átalakították. Latinos alakból különböző nyelvi játékokkal generáltak álneveket, például anagrammákat alkalmazva.

ROBERT FLOUD²⁰ → RUDOLF OTREB

ADRIAN SEUMENICHT²¹ → EADRIAN (Hadrian) MUNSICHT

MICHAEL SENDIVOGIUS²² → DIVI LESCHI GENUS AMO (= Szeretem a Lechek [lengyelek] isteni nemzetségét.)

Persze nem mindegyik rózsakeresztes vagy alkimista álneve volt teljes anagramma, különösen ritka Sendivogius bravúrja. Ha most újra ránézünk a miskolci páholy tagjainak állítólagos szabadkőműves rendi nevére, az ismeretlen hangzású szavak betűhalmazai ismerősnek tűnnek. Háttha anagrammákról van szó? Próbáljuk meg visszafejteni az álneveket, amelyben a latin névformák lesznek a segítségünkre.

Név	Szendrei/Lupták álnév-olvasatai	Vezetéknév és a maradék	Az anagramma alapját képező névforma	Javított olvasat
Kail János	Enias Kalion	KAIL ENIASON	Ioannes Kail	
Vay József	Hoyas Vivus de Japea	VAY HOSIVUS- DEJAPPA	Josephus Vay de Vaia	
Vay Miklós	Vociny Vasul	VAY VOCINSUL	Nicolaus Vay ²³	Vociny Vasal
Ragályi István	Philologus a Retactis de Knyssa	RAGALYI PHLOOSETC- TISDKNSSA	Stephanus Ragályi de Kis Csolto	

A többivel sajnos nem boldogultam:

Török Lajos: Rutil Vendogra – Nem sikerült a vezetéknévét vagy annak más nyelvű változatát kiemelni.

Orczy József: Zophorces Borcas – Még az Orczy sem emelhető ki.

Török József: Zophorus Ekoeodeon Sector – Itt a *Toeroek* kiemelhető, de a maradékkal nem tudtam mit kezdeni.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Szendrei János (és Lupták Annamária) által talált, mindeddig szabadkőműves rendi névnek tekintett álnevek valójában rózsakeresztes nevek, s a Szendrei leírta címerek sem szabadkőműves, hanem rózsakeresztes jellegűek.

Ezt az is bizonyítja, hogy Abafi, habár ismerte és felhasználta ezeket a rózsakeresztes iratokat, beszámolókat, nem tüntette fel egyetlen munkájában sem az itt levő álneveket, habár minden más páholy esetében a talált szabadkőműves rendi neveket közölte. Német nyelvű könyvsorozatának tervezett VI és VII. kötete sajnos nem készült el, pedig ide szánta a rózsakereszteség feldolgozását:

¹⁹ ABAFI, 1993, 231., 234.

²⁰ Robert Fludd (1574–1637), filozófus, paracelsusi fizikus, asztrológus, misztikus, az angol Rózsakeresztesek kiemelkedő személyisége.

²¹ Adrian von Mynsicht (1603–1638) német alkimista.

²² Michał Sędziwój (1566–1636) lengyel alkimista, filozófus és orvos.

²³ A latinban a V jelöli az U-t.

Dr. Szmik Lajos főszónok t. a „Geschichte der Freimaurerei in Österreich und in Ungarn” című mű szerzőjének Aigner-Abafi Lajos t.-nek arra a kérelmére, hogy a VI. és VII. kötet kiadására 400–400 K segítség adassák, azt a véleményt adta, hogy a Szövetség tanács szerezze be a kéziratot és intézkedjék azután. A Szövetség tanács a véleményt kiadta a Nagypáholy nak.²⁴

Nem valószínű, hogy Szendrei János az Országos Levéltár dégi iratai között találta meg az általa közölt álneveket, mivel akkor a Lupták Annamária által publikált álnevek is a szeme elé kerültek volna. Inkább elképzelhető, hogy a miskolci levéltár egy hasonló irata, rózsakeresztes levele lehetett a forrása. Ennek egyelőre nem akadtam a nyomára.

Hivatkozott irodalom

- ABAFI Lajos, *A szabadkőművesség története Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1993.
- ABAFI, Ludwig, *Geschichte der Freimaurerei in Oesterreich-Ungarn*, 5. Bd., Bp., Martin Bagó & Sohn, 1899.
- ÁGOSTON István György, *Gróf Török Lajos emlékezete = Széphalom*, 10. köt., Sátorlajújhely, 1999, 99–112.
- BELÁNYI Franz, *Die Loge der „Tugendhaften Cosmopoliten” (Virtuosorum Cosmopolitarum) im Or. Miskolcz 5781–5788 = Orient*, 1881. jan. 1., 5–6.
- LUPTÁK Annamária, *A miskolci szabadkőműves páholy(ok) tevékenysége = Tanulmányok az Eszterházy Károly Főiskola tudományos diákköreinek tudományos tevékenységéből (2011–2013)*, Eger, 2013, 583–616.
- MARCZALI Henrik, *Az 1790–1-diki országgyűlés*, I, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1907, NN 1901
- A Szövetség tanács ülése, Február 4. = Kelet*, 1901. febr. 20., 2. sz., 38–41.
- REIMAN Zoltán, *Miskolc mindig várni fog!*, Miskolc, Miskolci Tükörkép Közéleti Egyesület, 2019.
- REIMAN Zoltán, *Az „Erényes világpolgárhoz” miskolci szabadkőműves páholy története = Szemelvények Miskolc város történelméből* (2018. szeptember 22.) https://miskolciszemelvények.blog.hu/2018/09/22/a_miskolci_szabadkomuves_paholy_tortenete (2026. április 27.)
- REIMAN 2025, A nyelvújító miskolci szabadkőműves páholy tagja = Miskolc utcáin (2025. november 7.) <https://miskolcutcain.hu/2025/11/07/a-nyelvujito-miskolci-szabadkomuves-paholy-tagja/> (2026. április 27.)
- SZARKA Róbert, *A szabadkőművesség Miskolcon = Első lépések a történelemben*, Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 1988, 163–167.
- SZENDREI János, *Miskolcz város története, 1000–1800*, Miskolc, 1904 (Miskolcz város története és egyetemes helyirata, II).

VÁRI LÁSZLÓ

²⁴ NN, 1901, 41.